

Др ЧЕДОМИР М. ЛУЧИЋ

ЈУГОСЛАВИЈА И СВЈЕТСКИ ИНТЕРЕСИ КРАЈЕМ 20. СТОЉЕЋА

Тешко је издиференцирати поуздану научну ријеч о времену садашњем (или пређашњем несвршеном како би језичари рекли), тим више што је над судбином свих (као Дамоклов мач) пресудна субјективна воља свјетских моћника, који умјесто разума за тзв. "нови поредак" силу призивају.

Стога организатору оваквог скупа треба посебно честитати, а учесницима пожељети да остану на нивоу иманентне анализе и здраве критичко–историјске мисли.

Иако је за неке споредне просторе екумене¹ осам деценија у историјском памћењу одвише кратак период, на балканској прометници свјетова и култура (гдје живот од памтивијека тече усиљено–убрзаним темпом)², било је то довољно да се политичка карта земаља и народа вишеструко мијења, а Југославије три пута.

Кад је 1918. године настала прва Краљевина СХС (кроз деценију преуређена у Југославију)³, у себе је унијела и клицу вјерско–нацио-

¹ Односи се на било које мјесто у свијету преко кога нема значајнијих међународних трансферзала. Зато се и промјене на таквим просторима јављају споро и такоређи незапажено.

² Балканско полуострво је током читаве историје човјечанства било укреница разних струјања. Иако ово полуострво припада колијевци европске цивилизације, одувијек се преко њега одвијао проток људи и роба у разним правцима. Уосталом, то му омогућава и посебан географски положај. Будући да је природна спона три древна континента. Стога је (нарочито у новијем времену) свако, ако и мање збивање на овим просторима, увијек у опцији моћних сила.

³ Краљ Александар је 6. јануара 1929. године увео самовлашће у земљи како би спријечио међустраничка трвења, која су посебно кулминирала претходне године. Уставно стање повраћено је 1931, кад је држава, умјесто Краљевине СХС, добила

налне нетрпељивости, коју нијесу могли одстранити ни Александрова чврста рука ни преуређење државе у бановине и покушај стварања нове наднационалности зване Југословен (1931).

Није раздор међу њеним народима створила наводна неједнака подјела колача на окупној трпези буржоазије,⁴ како је пролетерска догматика чешће тврдила, јер да је тако не би дошло до растура нове социјалистичке (данас већ нафталинске друге) Југославије.⁵

Она се бар трудила да под марксовско-лењинистичким (а тврдило се и титовским) надојем развије "интернационалистичку" свијест.

Напокон се испоставило да и та, наизглед хармонично лијепа и самоуправна грађевина са "највећим сином наших народа и народности" (како се могло чути из милиона, као по омаи занесених, "трубадура") има само једино складну фасаду.

Показа се да су тамо, поред "првог комунистичког цара" (како је по језику неоубуздани Хрушчов у директном разговору ословио загометног Броза)⁶, царовали и други злodusи, те се његовим одласком распухнуше и њим "наше племе отроваше", што би Његош рекао.

Сад се изнова чује "великаши проклете им душе" и којекакво јадиковање.

Иако се ни то не може негирати, зашто не призвати разум да су и прва и друга Југославија настале само као интересна нужност спољних и унутрашњих фактора у одређеним историјским околностима, а не на духовном утемељењу, па се и расуле кад су се интереси (ако и привидно) промијенили.

Зар није умно предвидио Милорад Екмечић да је и ова друга Југославија створена вољом великих сила и да ће је оне срушити кад то њима буде одговарало.

име Краљевине Југославије и подијељена по регионалном принципу на 9 бановина. Тиме су се хтјела обеснажити национална врења, подстицана посебно са стране.

Званични Ватикан скоро да није пропуштао прилику да пропагира код својих вјерника (Хрвата и Словенаца) како је њихов улазак у југословенску творевину само српска варка, тј. да ће их ови поступно превести у Православље. У ствари, радило се обротно, јер се по правосјерном Христовом учењу не одобрава пресија над туђом вољом да би приступио источном вјерском обреду. Међутим, код католицизма је и то дозвољено. Чак се и препоручује.

⁴ Док је битисала друга Југославија, тј. СФРЈ, стално је наглашавано и (наводно научно) "доказивано" да је раскол у њој услиједио само као производ сукоба буржоазија. Догађања друге (социјалистичке) Југославије потврдила су да су коријени антагонизма далеко дубљи. Ту су и вјерска и етничка нетрпељивост, а посебно неограничено јак утицај католичанства на становништво те вјероисповијести.

⁵ Алекса Драгнић, *Титова обећана земља*, Њујорк 1954, 90.

⁶ Детаљније, Бранко Петрановић, *Револуција и контирареволуција у Југославији*, т. I и II, Београд 1983. године.

За настанак прве је, наравно, постојала и додатна (различито тумачена) жеља да свако понешто добије (Срби направе свој окуп, а Хрвати и Словенци безбједност од случајног вампирења Аустро–Угарске и пролазницу за даље осамостаљење).

Земљама побједницама Југославија је требала као сигурносни појас уколико дође до германског васкрса и продора ка Блиском Истоку (гдје је Енглеска држала примат).

Наравно, мислило се и на ширење пролетерске епидемије из болшевичке Русије, па је Александар био поуздан ослонац.

САД се тада нијесу (тајно ни јавно, а камоли надмено и напрасно) активније мијешале у европски политички полигон. У склопу прокламованих теза подстицале су (1919) стварање Југославије да би кроз седам деценија биле упорне на њеном рушењу.

Самоопредјељење (везано за Вилсонову Прокламацију) срушило је "тамницу народа" – Аустрију, са 60 милиона становника на непуних 5 укључујући и корушке Словенце око Целовеца и Бељака (данас махом германизиране са измијењеном топономастиком: Клагенфурт, Вилах итд.).

Једино Ватикан (чији су клерикални конци уплетени у све мреже свијета) није био задовољан.⁷ Жал за Аустро–Угарском надомјештао је надом да ће резервни играч, тако наречене "свете столице", Алојз Степинац (иначе убачени Солунац и Александров одликованик) успјети да у новој Краљевини разбије српску ортодоксију и потисне Православље као основни заплетни међаш за коначно католизирање Балкана, зацртано још почетком 20. стољећа.

Овај папин мисионар ревносно је извршавао своје обавезе. Потврђено је то и ријечима да је још само 20 као он сви би Срби били преведени у католичанство. Под новим околностима и заштитом Великог Рајха и Мусолинијевих "црних кошуља"; овај бискуп, а потом надбискуп, "успјелије" ће радити на свом језуитском задатку.

Али, што није могао он растрзале су Павелићеве усташке звијери, настале од некадашњих удружења: "Орлова", "Крижара" и других србофоба, затирући све што је у Ендехазизи три прста челу окретало.

⁷ О раду Ватикана на пропагирању антиправославља (посебно од Првог свјетског рата) написано је више вриједних научних остварења. За детаљније упознавање издвајамо само нека: Љубомир Дурковић – Јакшић, *Србија и Ватикан*, Краљево – Крагујевац 1990. стр. 499–538 и другдје (посебно поглавље, Учесници на истребљењу Српства у првом свјетском рату); Драгољуб Живојиновић и Дејан Лучић, *Варварство у име Христово*, Београд 1988; Драгољуб Живојиновић, *Ватикан, Србија и стварање Југословенске државе*, Београд 1980; Сима Симић, *Југославија и Ватикан*, Загреб 1937; Сима Симић, *Ватикан и Југославија*, Подгорица 1958. године. Наравно да су Хрвати потстицани од стране Ватикана на антисрпство. У вези са тим видјети: Милан Станић, *Нејријалијска јолијтика Ватикана према Хрватима*, Загреб 1948, I, стр. 23–33;

И нова, "Титом оличена" комунистичка творевина (послије искључивих борби на теренима куда се залуђени народ источног обреда налазио) подржана је од сила побједница (посебно Черчила и Стаљина).

Крајем овог миленијума наступа друга ера у свјетским односима која доводи до истовременог укрштања разноразних интереса на Балкану из којих се за свакога налазе потребе успостављања (или преиначавања) других веза и односа које даљи ход историје дограђује или растаче, што производи ланчану реакцију политичко–економских и националних токова.

Њемачка је постала водећа сила у Европској заједници и издашни кредитор Сједињених Држава, са повећаним интересом за Балкан (а у погодном тренутку и даље, у складу са старим начином "Dragn nach Osten").

Оквири хиперпродуктивне Америке постају тијесни, па сваку тачку на планети проглашавају својим "националним" интересом.

Док поступно пузе према окрњеним границама Русије, осино зveckћу товарима ракета по Балкану и Медитерану.

Фанатизовани исламски фундаменталисти теже за тзв. "зеленом трансферзалом" и уз "Алаху екбер" кидишу ка Европи.⁸

Ватикан није ни за макац напустио папску енциклику "Grande mapus" (од 30. септембра 1880) којом ја најавио унијатско–католичку експанзију на словенске православне просторе. Ово и поред, тада оштрог супротстављања неких католичких теолошких мислилаца, попут познатог богослова, проповједника и књижевника Људевита Вуличевиха, који је прозрео сву коб као посљедицу таквих намјера.

Нијесу случајне његове ријечи: "Ватикан се не жртвује, попут Исуса жртве свете, Богу угодне, но хоће да се народи њему жртвују."⁹

Још тада је канониста Никодин Милаш за поменути енциклику рекао да је "произвела толико зла међу Јужним Словенима и толико одаљила Србе од Хрвата, да је тешко (како вели) данас казати, да ли ће они икад више добра браћа бити као што су некад била."

Како се не замислити шта би тек сад (послије близу 12 деценија) о томе рекао чувени богослов.

⁸ Тзв. "Зелена трансферзала", као искључиво исламизирани живи појас, простирала би се из јужне и средње Азије, уз Блиски Исток, затим преко Турске, Бугарске, Македоније, Косова, Рашке области (тј. Старом Србијом, гдје се подразумијевају сјеверни и сјевероисточни дјелови данашње Црне Горе), те преко Босне и Херцеговине продужавала према Средњој и Западној Европи.

⁹ Католички проповједник и књижевник Људевит Вуличевих (поријеклом из Цавтата) писао је 30. септембра 1881. године Штросмајеру износећи своје ставове. Отворено писмо послато је из Трста. Људевит Вуличевих, Још једна реч владики Штросмајеру, Хришћански вестник (јануар) 1882, 47–53.

Поменимо још неке Вуличевићеве мисли у вези са тим упућене Штросмајеру (дакле, од католичког проповједника католичком бискупу): "Ватикан није никад припознао права свјетских народа. Он на свијету не види друго него себе и своју непревареност, коју је девети Пие уснио у дремости своје старости и којој си се ти прије витешки опријечивао, а после си се покорно покорио".

Или закључак да се "Славјани могу држати Христових закона, али...се морају чувати ватиканских штетних уплива", јер каже: "Горегаша душманина од Ватикана ми нисмо имали!"

Уз препоруку бискупу, "Исповијећи да је Исус ондје гдје се црква жртвује народу", наглашава: "Схватила је Православна црква да свештеници морају бити за народ, а не народ за њих."¹⁰

Штросмајер се (и поред повремених дилема) ипак није помјерао са позиције ревности папи.¹¹

Притисак на хрватизацију Срба католика нарочито се појачава иза буле "Slavorum gentem" Лава XIII од 1901.¹² последице бреве "pro croatica gente", којом се изричито одређује да се у Светојеронимском заводу у Риму могу школовати Хрвати католици, а не и Срби католици.

¹⁰ Отворено писмо католичког теолога Људевита Вуличевића Штросмајеру везано је за протест поводом његове посланице од 4. септембра 1881. године којом је појачавао ватикански притисак на унијаћење и католичење православног становништва преписујући чак и Ђирила и Методија у западну Цркву, а све иза фамозне папске енциклике "Grande manus", објављене 30. септембра 1880. године, у Риму, и покушаја преузимања поменутих словенских учитеља за римокатоличке свеце. То је и Штросмајер схватио као подстрек за "словенско ходочашће у Рим" ради захвалности папи. Штросмајер је чак 5. јула 1881. повео неке на то путовање. Љ. Дурковић, *Србија и Вајшкан...*, 240; Детаљно, Драг. Јамбречак, *Римско ходочашће (Слике о словенском ходочашћу)*, Загреб 1882.

¹¹ Проповједник Вуличевић, у иначе до танчина аргументованом писму Штросмајеру, наводи да се Ватикан, који је у времену јединствене хришћанске цркве имао само епископски, односно бискупски степен, сам уздигао. "Окрајком царске чохе, што остави Константин, римски се бискуп огрну", вели он и додаје: "Ти знаш пресвијетли, да у неким згодама доста је човјеку имати чохе да буде царем. Папа, Римљанима уздигнут, узе и римска својства и нагоне... и поче се другим бискупима намећати и бискупије им себи подлагати." У вези са тим напомиње: да никад није био признаван од свих. "Али морам примјетити, да му се нису никад сви епископи хришћански подложили, да му Исток није никад потпуно првенства припознао. У нарави је свих људи, који другим заповиједају, власт своју Божјом утврдити и дјела своја земна небом оправдати; тако и папа да у кршћанској совјести установи своју власт; Римљанима стечену поче увлачити у вјеру да је Римска столица Богом и Петром утемељена. Биће Богом, али није Пејтром доисџа, иџџо је већ доказано да Пејтар није из Палестине кренуо. Пресвијетли господине, не кретам и у вјеру, браним повијест и ми се морамо држати повијести кад говоримо о постојању папине власти, и нужда нам је признајти да је она у својим почецима основа римске опреке против Византије... Сад те ја умљено питам: је ли опрезно, је ли корисно, отварати врата наше куће туђој власти."

¹² "Slavorum gentem" издата је 1. августа 1901. године.

Тиме је практично омаловажена була папе Александра II из 1067. године, којом је успостављено достојанство барској архиепископији да врши улогу Српског Примаса.

Ватиканска столица и данас само мијења тактику на путу ка свом (са почетка овог столећа) коначно зацртаном циљу, који је (по њима) требало окончати до краја 20. вијека.

Изгледа је добро прорачунато, јер се све поклапа са рушењем друге Југославије и вјерским расправама ових година. Отуда ни папина порука да "непослушне српске руке" у Босни "треба отсијецати" није случајна, као ни западна благонаклоност, охрабрење и помоћ у сличним потезима.

Учесник и грешник црвене револуције Ђилас се опет преварио. У вријеме Титове агоније (1980) предвидио је 4 државе на тлу Југославије до 1994. године. Створено их је 5 прије тога рока. Истина, једна (тј. Б и Х) на дејтонским протезама, које се одвише климају.

Народи се тако уситњавају или их притиска наталитетна грозница других који их, поступно, истискују или у мањину претварају.

Југославија је, према томе, засметала и једнима и другима и многима, а историјско питање: Да ли су те сметње пролазне и дугорочно штетне за народе који су се нашли у вртлогу нових збивања, тражи одговор у будућности.

Засад је непознаница и чији је и колики удио у свему томе (из Европе или изван ње), као и свих који се у тај свеопшти кошмар укључују, "на Балкану вјечитом вулкану", како га пјесници назваше.

Једно је сасвим јасно. Трећа Југославија још увијек одолијева притисцима трећег тзв. "новог поретка" у овом вијеку, који је англоамеричко-германска конструкција, једнако опасна само превијанија од предходне великоражховске.

Надајмо се да је ова најновија творевина од чвршћег материјала, јер је у њој уткан дух вјечне жеље за јединством и поред тога што се страсти локализма некад притаје па опет прокључају.

Јединство је и најпоузданији ослонац опстанка на овим трусним подручјима.

Подсјетимо се да није случајно свети Сава – Растко Немањић рекао: "Ми смо судбином предодређени да будемо Исток на Западу и Запад на Истоку".

Разбијемо ли заједничко језгро, изгубићемо плодове вјекова и остати празна "сламка међу вихорове".

Зар нас ловћенски видовњак из еона свевремености на то не опомиње?

Најзад, ако збиљу, пред којом смо, сагледамо кроз савремене токове европских кретања, постаје нам јасније да би Црна Гора теже опстајала као издвојена држава.

У том случају створио би се, тереном Рашке области, фундаменталистички бедем између ње и Србије, који би био механичка сметња ма каквом евентуалном будућем повезивању. Духовне везе би ослабиле и Србија, са којом је толико заједничког, постала би удаљена и страна.

Међутим, у Црној Гори би настала суревњивост између старог дијела Црне Горе и оног који јој се као старохерцеговачка територија придружио. Апетити Албаније би се проширили на просторе гдје је њено становништво већинско, али и гдје сматрају да ће бити, што под-разумијева и приморски појас до утврђења Хај-Нехај у Спичу.

Хрватска, такође перфидно, тежи да се утисне Боком и Приморјем до поменуте тврђаве. Дакле, не дај Боже, тада бисмо море гледали али и за њим и за дијелом других територија уздисали. А тек колико бисмо били маргинализовани у европским економским и општедруштвеним процесима!

При свему би се, као крајњи исход, јавила асимилација. Уосталом, временске прогнозе се увијек заснивају на унапријед проученим елементима, а историјске на чињеничним знањима која већ постоје.

